İskandinav inanışlarında elfler

Elfler İskandinav, Anglosakson ve Germen kültür kollarına ayrılan, kuzey kültürünün çok popüler bir halk inanışı figürüdür. Tolkien'in Yüzüklerin Efendisi üçlemesinin ve bu metine dayanarak çekilen filmin ana karakter gruplarından biri elflerdir. Elfler kimi zaman iyi yürekli, şefkatli, hastalıkları iyileştiren, bitkilerin ve taşların gizli sırlarını öğreten varlıklarken, kimi zaman zararlı, hilekâr, kötü niyetli ve tehlikeli olabilirler. İnsanları ve hayvanları büyüleyip hastalandırabilirler. Bazı elfler şaşırtıcı güzelliktedir. Elf kadınları ve elf eşler uzun sarı saçlarını tararken tasvir edilir. Oyun, dans ve şarkı üzerine kurulu neşeli bir hayatları vardır. Bazen sadece vahşi sesleri duyulur, görünmezdirler.

Emre Aygün
Ege Üniversitesi, TDAE, Türk Tarihi Bölümü yüksek lisans öğrencisi

Elfler İskandinav, Anglosakson ve Germen kültür kollarına ayrılan kuzey kültürünün çok popüler bir halk inanışı figürüdür. Konunun sınırları gereğince elf inanışının İskandinavya'daki izdüşümlerini inceleyecek olsak da giriş babında genel bir tanımlamaya ihtiyaç duyuyoruz. Zira "elflik" sadece coğrafi olarak değil, zamansal olarak da geniş ilgi görmüş ve gerek kültürden kültüre, gerekse günümüze kadarki yazınsal süreçte hakkında çeşitlemeler yapılmıştır.

Elf kavramına yönelik ilginin Avrupa'nın halk kültürü sahalarından çıkıp küreselleşmesinde, muhakkak ki İngiliz dili ve kültürü bilgini J. R. R. Tolkien'in modern zamanların en ilgi gören romanlarından olan *Yüzüklerin Efendisi* üçlemesinin ve bu metne dayanarak çekilen filmin büyük katkısı olmuştur. Bu romanın ana karakter gruplarından biri olan elfler, Tolkien'in diğer kurgusal eserlerinde de sahneye çıkarlar.

Tolkien'in *Yüzüklerin Efendisi*'ni yaratırken kullandığı eski halk inanışlarını içeren Kuzey metinlerinde, elflik kavramına ilişkin bolca değinmeye rastlanmaktadır. Biz bu malzemeye girmeden önce kelimenin anlamı ve kökeniyle ilgili açıklamaları bir fikir verecek düzeyde sunmak istiyoruz.

Anlam ve köken

Cleasby-Vigfusson'un klasikleşmiş İzlandaca-İngilizce sözlüğünde elfler şöyle açıklanmaktadır:

"Álfr: 1. Mitolojide elf, peri. Edda, Ljósálfar (Aydınlık Elfler) ve Dökkálfar (Karanlık Elfler) olarak ikiye ayırır. Karanlık Elfler gerek modern peri hikâyelerinde, gerekse eski yazarlarca anılmaz. Elfler ve Ass'lar (çoğul: Aesir) dost tanrılardır. Alvismál'de elfler ve cüceler açık bir şekilde birbirinden ayrılır. Edda'da elflerin oturdukları bölge Álfheimar'dır ve kralları da Freyr'dir. Peri hikâyelerinde elfler tepelik yerleri uğrak yeri haline getirmiş olan Huldu (gizli) tayfası olarak anılır.

"2. Geçmişte Kuzey bölgesinin iki büyük nehir arasında yer aldığı düşünülüyordu; Gautelfr ve Raumelfr. Mitolojik zamanlarda bu ara bölge Álfheimar olarak isimlendirilmişti ve sakinleri Álfar (elfler) idi."

Webster ise şu şekilde açıklar: "Elf: Sıklıkla narin ve küçük mitolojik varlık. Genelde hayalet, cin, ufak su perisi, denizkızı, denizadamı (mermen), cüce, inkubus, sukkubus."

Kısaltmalar

A.: Almanca (Ger., *Germanic*)
E.İ.: Eski İngilizce (OE, *Old English*)
E.K.D.: Eski Kuzey Dili (ON, *Old Norse*)
E.K.İ.: Eski Kilise İslavcası (OCS, *Old Church Slavonic*)
G.L.: Geç Latince (LL, *Late Latin*)
Leh.: Lehçe (Pol., *Polish*)
O.Y.A.: Orta Yüksek Almanca (MHG, *Middle High German*)
Ö.A.: Ön Almanca (P. Gmc., *Proto Germanic*)
Ö.H.A.: Ön Hint Avrupa (PIE, *Proto Indo-European*)
Rus.: Rusça (Russ., *Russian*)
Y.: Yunanca (Gk, *Greek*)

Ayto'ya göre elfler: "Germen efsanelerinde sahip oldukları olağandışı güçler sayesinde insanların yararına ya da zararına büyü yapabilen varlıklardır. Zararlı küçük cinler haline dönüşmeleri 16. yüzyıldan itibarendir. Kelime, Ö.A. *albiz (1) kökenlidir. Varyantları E.K. 'alfr'; A. 'alp'tır (kâbus)."

Klein, kelimenin Ö.A. *albiz kökenini, Ö.H.A. *albho'ya (beyaz) indirir.

Walshe'in tartışmalı varsayımına göre ise kök, Sanskritçe "rbhus" (kurnazlıkta usta bir çeşit peri) kelimesidir. Buna karşılık elf, alf ya da alfr kelimelerinin etimolojik olarak Sanskritçe ile bağlantılı olup olmadığı tartışmalıdır. Anlamı belirsiz "rhbus", çeşitli şekillerde açıklanmaya çalışılmaktadır; "eli çabuk" (dexterous) ya da "parlayan".

Eski İsveç dilinde "älf", eski Dan dilinde "elv" şeklinde kullanılır.

Partridge'e göre E.İ.'de "aelf" şeklinde geçer ve "ylf" türevidir. E.K. "aelfr, alfr"; O.Y.A. "alp" (karabasan) benzer anlamlardadır. "Alb" ile de karşılaştırılabilir.

Alb, Batı dillerinde genel olarak "beyaz" anlamına gelir. Önerilen evrim şu şekildedir:

Ö.H.A.: *albho > G.L.: "alba" (erkek), "albus" (dişi) > E.İ.: "albe"; E.Y.A. / O.Y.A.: "alb, alp".

Almanca'da "alp" ya da "alb" kelimelerinin (çoğul: "elbe", "elber") eski anlamda ruh, dâhi, peri (fairy), hayalet varlık karşılıklarını ifade etmesi, Kuzey'in "alfar"ının bu bölgelerde de bilindiğine işaret eder. Örneğin "elbisch" kelimesi bu tür yaratıkların yol açtığı zihinsel tahribi karşılayan bir kelimedir. "Alp" kelimesi kendi başına 13. yüzyıldan önce görünmez. Ancak özel ya da bileşik isimlerde rastlanır. "Albruna" özel ismi Tacitus'ta bile görülür. Nitekim Anglosakson "œlf" (çoğul: ylfe) ve Kuzeylilerin "álfr" (çoğul: álfar) isimlerinde de bu iz sürülebilir. Muhtemelen dost ruhlara işaret eden çoğul hali O.Y.A. şiirinde vardır. Zamanla "alp" karabasan anlamıyla kullanılır olmuştur ve (tverc, zwerg > "dwarf"), (wiht, wicht > "wight") kelimeleri eşanlamlıları olarak yerini almıştır. Modern Almancadaki "elfe", 18. yüzyıl İngiliz edebi kaynaklarından alıntılamadır.

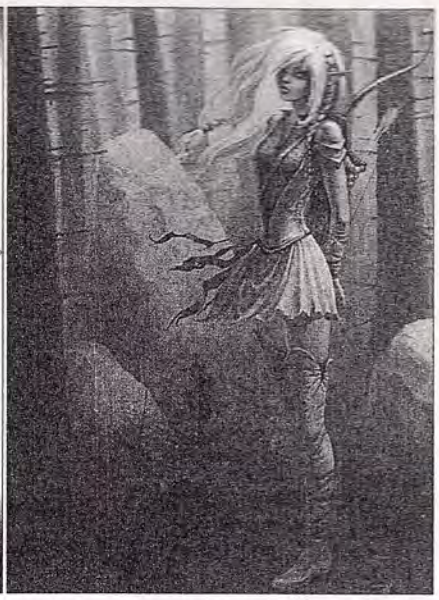

Bir elf erkeğini ve elf kızını betimleyen çizimler.

"Alb" ayrıca şu kelimelerle de karşılaştırılabilir:

Y. "alphos" > (beyaz cüzzam)

Y. "alphiton" > (arpa yemeği)

E.Y.A. "albig", E.İ. "elfet" > (beyaz kuş)

E.K.İ. -Rus. "lebedi", -Leh. "labedz" > (kuğu)

Elf, Avrupa dillerindeki popüler bazı bileşik kişi isimlerinin de unsurudur:

Ælfræd (Alfred) "Elf Meclisi"

Ælfwine (Alvin) "Elf Arkadaş"

Ælfric (Elfric) "Elf Hükümdar"

Yüzüklerin Efendisi üçlemesinde elfler

Tolkien'in üçlemede çizdiği elf figürü resmi ve ağdalı konuşan, kendi harfleriyle yazan varlıklardır. Kimisi korkunç ve muhteşem krallara benzer, kimisi çocuk gibi şendir. Yüzleri zariftir. Dağlarda ve ormanlarda yaşarlar. İstedikleri zaman sessiz ve çıtırtısız yürüyebilirler. Kendilerine özgü bir kültür dünyası vardır; bıçak, fıskiye, yüzük, cam, zırh, ok ("elf yaylarının ince okları"), yay ("elf saçıyla gerilmiş bir yay"), gemi, at bunlar arasındadır. Bilgedirler, iyice düşünmeden nasihat vermezler. Kendi işleri, kendi kederleri vardır ve hobbitlerin yahut dünya üzerindeki diğer yaratıkların meseleleri elfleri pek alakadar etmez. Sesleri zariftir. Müzikleri ve elf dillerinde örülmüş kelimelerin güzelliği büyüleyici olup ozanları çok kabiliyetlidir. Güneş'ten hep "Hanım" olarak söz ederler. Kralları vardır; son kralları görkemli bir savaşçı olan, dağ ve deniz arasındaki krallığa hükmeden Gil Galad'dır. "Eski Günler"de zırhlara bürünmüş elf taburları vardır. Büyü sanatıyla ilgilenirler. Kuş suretinde yontulmuş bir gemi yapacak derecede el hünerleri vardır. Gözleri keskindir.

Yüksek elfler, demirci elfler olarak ikiye ayrılırlar. Elendil'in kılıcı, elf demirciler tarafından yeniden dövüldü ve kılıcın üzerine hilal şeklindeki ay ile ışıyan güneş arasına yerleştirilmiş yedi yıldız nişanı çizilip etrafına birçok **run** yazıldı. Eski Günler'de iki ana dala ayrılıyorlar-

Aydınlık Elflerin kralı Freyr.

dı: Batı Efleri (Eldar) ve Doğu Elfleri. Eldarin dilleri ikiye ayrılır: Yüksek Elfçe (ya da Quenya) ve Gri Elfçe (ya da Sindarin). Yüksek Elfçe, Deniz'in ötesindeki Eldamar'ın kadim, yazıya dökülen ilk lisanı. Artık daha çok Yüksek Elflerce törenlerde ve şarkılarda kullanılan bir tür "Elf Latincesi" haline gelmiştir.

Otantik metinlerde elfler

a) Tasvir ve köken

Elflerin değişik karakterleri ve dış görünüşleri vardır ve bunlar arasında da büyük farklar vardır. Kimi zaman önemsiz görünürken aslında son derece değerli olan hediyeler dağıtan, iyi yürekli, şefkatli, hastalıkları iyileştiren, bitkilerin ve taşların gizli sırlarını öğreten varlıklarken, kimi zaman zararlı, hilekâr, kötü niyetli ve tehlikeli olabilirler. İnsanları ve hayvanları büyüleyip hastalandırabilirler. Bazı elfler şaşırtıcı güzelliktedir. Elf kadınları ve elf eşler uzun sarı saçlarını tararken tasvir edilir. Oyun, dans ve şarkı üzerine kurulu neşeli bir hayatları vardır. Bazen sadece vahşi sesleri duyulur, görünmezdirler ve ortalarında kaçırdıkları bir kadın ya da çocuk vardır.

Eski Kuzey dini dünya merkezlidir. Eski gök tanrıları ve elfler (**alfir** ve **disir**) aşkın (transcendental) değil, doğanın içinde, doğaya aittir. Sözgelimi Odin, doğanın güçlerini büyüye çevirmenin ustasıdır. Odin'in gücü olağanüstü (supernatural) değil olağandışıdır (preternatural). Elfler, tarla ve ormanlarla, suyla, yerin alt bölgeleriyle, evlerle olduğu gibi, ışık ve havayla da bağlantılıdır,

Huldu tayfası (**hylja** kökünden > gizlenmek) olarak anılanları uzun boyludur, elbiseleri tümden gri, saçları siyahtır ve tümseklerde yaşarlar. Diğer insanlar gibi avlanırlar, davarları vardır, bu davarları otlaklarda otlatırlar. Kendilerini ve mallarını insanlara görünmez kılabilirler. Beşiklerden vaftiz olmamış çocukları kaçırırlar ve yerine kendilerininkini koyarlar ki bu çocuklar mankafadırlar. Dışarıda yalnız dolaşan küçük çocukları kaçırırlar. Bunlar bazen herhangi bir yerleşim yerinden fersah fersah uzakta bulunur. Bu çocuklar kendilerine iri bir adamın yiyecek getirdiğini söyler. Elf kızları Hıristiyan erkeklere aşık olurlar ve kendilerine çekebilmek için kırlık alandayken onlara bira ya da süt sunarlar. Bunu içen adam büyünün etkisine girer ve elf kızla birlikte elf mekânına gider. Dişi olanları düşünülebilecek en güzel kadınlardır. Dağlarda yaşarlar, davarlarını buralarda otlatırlar. Bu hayvanlar, şişman, benekli ya da açık renklidir. Erkeklere göründükleri zaman gri elbiseler giyerler ve yüzlerini beyaz bir peçeyle kapatırlar. Tanınmalarını sağlayacak tek şey büyük kısmını gizlemeyi başardıkları kuyruklarıdır. Dağların arasında şarkı söyleyip dans ederler. Bu onlara özgü bir ezgi olup çok büyüleyicidir. Bir tanesinin babası ve ailesi şöyle betimlenmiştir: baba yaşlı, uzun sakallı; aile fertleri ise gri elbiseler giymiştir. Hepsi de nefis varlıklardır. Yaşlı adam kızlarından birini ısrarla çiftçiye vermeye çalışmaktadır. Zira Germen, Fransız ve İngiliz halk inanışlarında elfler, ruhlarını ölümsüz kılmak için bir ölümlüyle evlenmeye çalışırlar.

Gümüş ve çelikten yapılmış bıçak, kama, çivi vs. eşyalar ölümlünün üzerinde oldukça ona güçlerini yetiremezler. Kâbus'un (uyku karabasanı) gelmesini önleyecek nesne, keskin bir bıçaktır. Bu bıçağın yatağın yanında asılı vaziyette olması da işe yarar.

Kökenlerine ilişkin olarak eski geleneklerle Hıristiyanlığın karışması sonucu ortaya çıkmış çok ilginç tevatürler vardır. Bir tanesine göre bir gün Tanrı, Adem ve Havva'yı ziyaret etti. Havva çocuklarını gösterdi. Tanrı, başka çocukları olup olmadığını sordu. Havva yok dedi, ama vardı. Çocuklar temiz olmadığı (yıkanmadığı) için göstermeye utanmıştı. Tanrı, "Benden gizlenenler insanoğlundan da gizlenecektir!" dedi. Böylece bu çocuklar ölümlülere görünmez oldu. Koru, fundalık, tepecik ve taşlarda yaşar oldular. Elfler bunlardan türedi. İnsanlar ise Havva'nın gösterdikleri çocuklardan gelir. Ölümlüler, kendilerini göstermedikçe elfleri göremezler. Fakat elfler insanları görebilir.

Bir diğeri Dan geleneğindeki Elle tayfasının kökenini açıklayan tevatürdür. (2) Buna göre Adem'in ilk karısının adı Lillis'ti. Uçabiliyor ve yüzebiliyordu. Bundan doğan çocuklar Elle tayfası oldu. Küçük şeylerdi. İsimlerini annelerinden aldılar, çünkü "l" harfi ortaktır. Yosunlarda, göl kıyılarında, kızılağaçların aralarında ve altında, tümseklerde yaşarlardı.

Adem'den olma bu elf tayfası beyaz giyinir ve sırtlarını daima rüzgara verir. Kadınlarının arkası elek gibi deliklidir. Evlerden bir şeyler çalarlar. Bunu önlemek için eşyaların ve yemeklerin üzerine haç işareti koymak lazımdır. Çocukları kaçırırlar

ya da kendilerini takip etmeleri için büyülerler. Bunlara bir kez kapılan çocuk bir daha iflah olmaz ve hep kandıran elfe geri dönmek ister. Bir anlatıya göre büyüye maruz kalan bir çocuk hayatı boyunca büyüyememiş. Bunlarla konuşmak insanın bedenen ve zihnen hasta olmasına yol açar. Bu etkinin adı elf çarpması (**elf shot**, İzlanda dilinde **alfabruni**) ya da yer çarpmasıdır (**earth shot**). Erkekleri, insan kadınları etkileyip götürmeye çalışır. Ormandan şarkı söylerlerken gelen güzel sesleri atları etkiler. Sıklıkla kızılağaç korularında ya da tümseklerin içinde dans ederler. Yine bir gün ölümlülerden birinin çocuğunu dans etmeye davet etmişler, çocuk da bunlara kapılmış. Ertesi gün cesedini bulmuşlar, çünkü çatlayana kadar dans etmiş. Elfler bir evin çatısı altına girmeyi tercih etmezler. Bununla ilgili bir öyküye göre bir adam, kendisini kovalayan kızgın elf sürüsünden kaçmayı başarmış ve eve sığınmış, ama o günden sonra gitgide zayıflamış ve ölmüş.

Bir başka inanışa göre Tanrı, insanı cennetinden kovduğu zaman bunlar da yeryüzüne indiler ve troll tayfası diye bilinen varlıklar oldular. Çatı tepesine düşenler nisse, suya düşenler su cini, tepelere düşenler tepelik tayfası, kırlara düşenler elf oldu. Kovulanların soyundan

Yüzüklerin Efendisi üçlemesinin yazarı İngiliz dili ve kültürü bilgini J. R. R. Tolkien.

olan Görünmezler Tayfası (**huldular**), sadece halk inanışlarında değil ortaçağ ilahiyatında da görülür. Hıristiyanlık öncesi inanışların, *İncil*'e dayanan dünya görüşü tarafından asimile edilmesi zaten bilinen bir olgudur.

Elflerin dans etmesi hakkında bilinen en eski betimleme, Olaus Magnus'un 1555 tarihli *History of the Nordic People* kitabındadır. Bu dans çoğunlukla daire şeklinde icra edilir. İngiliz halk geleneklerinde buna perili daire (fairy ring) denir.

Sözel kültürde görünmez varlıkların insan komşularına yardım ettiklerine dair çok sayıda hikâye de buluyoruz. Hulduların genç kızı yangınla ilgili uyarışı, elflerin bir kıza dikiş dikmeyi öğretmesi ya da genç bir adam eşyasını tamir ederken ona yardım etmesi vs. Yeraltı varlıklarının savaş sırasında ordulara yardım ettiğini biliyoruz. Görünmez varlıklarla insanlar arasında birçok başarılı evlilik var. Kısa süreli erotik karşılaşmalar da cabası.

b) Metinlerde ve İskandinav kültürlerinde

Elfler, Kuzeylilerin tapınımda bulunduğu alt sınıf tanrılardan biridir. Atmosferin dünya yüzeyine yakın bölgesinde ve dünyanın içinde yaşarlar. Birinciler Aydınlık Elfler (Ljósálfar), ikinciler Karanlık Elfler (Dökkálfar) olarak anılır. Fakat bu ikisi erken dönem inanışlarında birbiriyle iç içe geçmiştir. Çok genel bir inanış olarak dünya elfleri şeytani karakterli değildir. Davranışlarıyla, görünüşleriyle insan gibidirler. Yaşadıkları yerler tümseklerdir. Kendilerini insanlara zaman zaman gösterirler ve onlara yakınlık durumlarına göre iyilik ya da kötülük yaparlar. Bu yüzden insanlar onların yakınlığını kazanmak için kurban sunarlar (álfablót) (3) ve ibadet ederler. Bu konuda *Kormak Sagası*'nda anlatılan hikâyelerden birkaçı şöyledir:

"İzlandalı Thorvald Eysteinsson savaşta çok kötü yaralandığı zaman Thordis Spakona isimli bir kadına gitti. Kadın ona hemen yakındaki elflerin yaşadığı tümseğe gidip, bir öküz kurban edip, kanını tümseğe

serpip, etiyle de şölen düzenlemesini önerdi. Thorvald söylenenleri yerine getirdi ve sağlığına kısa zamanda kavuştu."

"Aziz Olaf'ın şairi (skald) Sigvat, Gothland'a bir seyahate çıktı. Bir evin önünde orada konaklamak amacıyla durdu, ama kapıdaki kadın onu içeri sokmadı çünkü daha yeni elf sunusu yapmışlardı."

Hrolf Ganger Sagası 14. yüzyılda yazılmıştır ve kurmacadır; ama satır aralarında eski geleneklerin ve düşünce kalıplarının izleri sürülebilir. Bu sagada elf inanışları vardır:

"Hrolf bir gün bir erkek geyiği kovalarken bir ormana daldı. Ormanda üstü yeşil çimenle kaplı bir tümsek gördü. Yanına vardığında tümsek açıldı ve yaşlı bir kadın mavi paltosu içinde dışarı çıktı. Hrolf'a boşa giden çabasından ötürü şefkat duydu ve kendisine ait geyiği elde etmesi için yardım etmeye söz verdi; ama bir şartı vardı. Kızının doğumuna on dokuz gün kalmıştı ve canlı bir insan dokunmadıkça doğuramıyordu. Kendisiyle birlikte tümseğin içine gelir miydi? İçeri girdiler, çok güzel bir yerdi. Adam hasta kıza dokununca kız doğurdu ve elf kadını da geri döndüklerinde söz verdiği gibi geyiği bir altın yüzükle birlikte verdi."

"Elfen" inanışı günümüze dek Norveç ve İzlanda toplumlarında Huldra ya da Huldu tayfası inanışında sürdürülmüştür. Bunun gibi Danimarka'da da Elle tayfası inanışında sürdürülmüştür.

Eddalardaki "Alfar" (tekil: "alfr") bilinen en erken elflerdir. Anglosakson dünyasının "ylfe"si (tekil: "œlf")

ile benzerlik arz eder. Yetersiz malzeme dikkate alındığında dahi bunların (alfarın) elflerden ya da ileriki dönemlerdeki uzantılarından daha yüksek tabiatlı olduğu görülür. Tehlikeli ya da zararlı değillerdir ve henüz Hıristiyanlığın eskil paganizme düşmanlığından neşet eden şeytani anlam yüklemeleri yapılmamıştır. Æsir (tekil: "ass"; kuzey pantheonunun üst tanrıları) sınıfıyla birlikte değerlendirirler ve "Æsir ve Alfar" ifadesi sık sık yinelenir. Bunun yanında Sir ve Vanir sınıfıyla da anılırlar.

Poetic Edda'nın farklı bölümlerindeki bazı değinmeler şu şekildedir:

Lokasenna'nın girişinde, Ægir ziyafetinde birçok "Æsir ve Alfar"ın hazır bulunduğu söylenir. Aynı yerde Eldir, Loki'ye şöyle der: "Buradaki hiçbir Sir ya da Alfar senin için iyi şeyler söylemiyor."

Diğer bölümler olan Völuspa ve Thrymskvitha'da: "Æsir'in durumu ne, Alfarın durumu ne?" sorusu, "Æsir kötü, Alfar kötü" şeklinde cevaplanır.

Havamal'da Odin der ki: "Tüm Æsir'i biliyorum, tüm Alfar'ı biliyorum."

Bir sonraki dizede Thjodrörir şarkı söyler: "Æsir'e güç, Alfar'a refah."

Aynı şiir Odin'in Æsir için, Daenn'in de Alfar için run kazıdığını söyler.

Grimnismal'de Odin, Æsir ve Alfar'ın yakınında yer alan kutsal bir bölgeden bahseder. Fafnismal'da Æsir, Alfar ve Dvalinn tayfası (cüceler), Norn'ların atası olarak birleştirilir.

Skirnismal'de Gerd, Skirnir'e sorar: "Sen Æsirlerden misin, Alfar'dan mısın, yoksa bilge Vanirlerden mi?"

Tanrılar kendilerini Fenrir isimli kurttan korumak için onu zincire vururlar, ama kurt iki kez zincire vurulmasına rağmen ikisini de koparır. Odin bunun üzerine Karanlık Elfler'in oturduğu ülkeye haberci göndererek onlardan kırılmaz bir zincir yapmalarını ister. Elfler zinciri yapmak için ondan kırılmaz olan altı şey isterler: bir kedinin yürürken ayağından çıkan ses, bir kadının sakalı, taşların kökleri, bir ayının hiddeti, bir balığın nefesi, bir kuşun tükürüğü. Ortaya çıkan zincir, ipek bir kuşak kadar yumuşak ve fakat görülmemiş sağlamlıktadır. Bu zincire Gleipnir adı verildi. Tanrılar Karanlık Elfler'e teşekkür ederler ve Fenrir'i bir adaya kapatırlar. Fenrir orada sonsuza kadar bağlı kalır.

Bunlar Frey tarafından yönetilen cennette, Alfheim'da (4) yaşamaktadırlar. Tanrılarla birlikte hareket etmekte ve onların şenliklerine katılmaktadırlar. Anglosaksonlarda bu birliktelik "êsa", "ylfa" olarak tezahür etmektedir. Alfar, doğaüstü ve özel yetenekleri haiz bir gruptur.

Bu değinmeler göstermektedir ki Alfar sınıfı, tanrısal varlıklara benzerdir.

Snorri Sturluson (5) *Prose Edda*'da üç grup verir; Ljósálfar (Aydınlık Elfler), Dökkálfar (Karanlık Elfler) ve Svartalfaheim'ın sakinleri olan Svartálfar (Kara Elfler). Sonuncular, metinden anlaşıldığı kadarıyla cücelerdir (dwarfs). Snorri, Alfheim'ın, Freyr'un egemenliğinde Aydınlık Elfler'in yaşadığı yer olduğunu söyler. Karanlık Elfler ise dünyanın altında yaşarlar. *Edda*'nın ilk bölümü Gylfaginning'de Aydınlık Elfler'in güneşten daha sarı, Karanlık Elfler'in ise ziftten daha kara olduğunu yazar. Karanlık Elfler kimi zaman cücelerle bir tanımlanır; *Skaldskaparmal*'in 3. bölümünde olduğu gibi. Fakat kimi zaman da elf ırkından özenle ve vurgulu bir şekilde ayırt edilir; Fafnismal (13.) ve Gylfaginning (14.-15.)'de olduğu gibi. Bu Karanlık Elfler'den bir daha söz edilmez. Sadece Snorri, Loki'nin Sif'i altın saçlı yapmaya yemin ederek Kara Elfler'e ulaşmasını anlatır. Loki, İvaldi'nin çocukları olarak anılan bu cücelere gitmiş ve yeminini gerçekleştirmiştir. Aynı Karanlık Elfler gibi onlar da yerin içinde yaşarlar ve tahminen bu özellikleriyle tanımlanırlar. (6)

Snorri, Cennet'in güney bitimine iki ayrı cennet ve en üstüne de Gimle isimli bir bölüm ekler. Burası dürüst olanlar için ayrılmışsa da Aydınlık Elfler yerleştirilmiştir (Gylfaginning, 17.). Völuspa'ya (64.) göre bu ıslah olunmuş dünya, "mutluluğun sonsuza dek hüküm süreceği, adaletin hüküm sürdüğü" bir yerdir. Bu tasarımda cennete ilişkin Hıristiyan ideallerinin yansımasını görebiliriz. Aydınlık Elfler ise muhtemelen meleklerle özdeşleştirilmiştir. Beyaz giysileri, şaşırtıcı güzellikleri ve neşeleriyle güneş ışınları arasında dolaşan Aydınlık Elfler'in bölgesi Alfheim cennetlik yerleşimdir. Ne yazık ki Eddalarda Alfar'ın işlevlerine ilişkin bir değinme yoktur. "Aydınlık" onların sadece varlıklarını niteleyen bir eklemedir, ahlaki özelliklerini nitelemez.

İskandinavya inanışlarının daha sonraki dönemlerinin kesin tanımları yapılabilen "elfin" grupları hava ve ağaçlarla ilgilidir ve açık bir şekilde yeraltı ırkı değildir. Belki en fazla daha eski Aydınlık Elfleri tem-

Demirci Thor'u gösteren bir çizim.

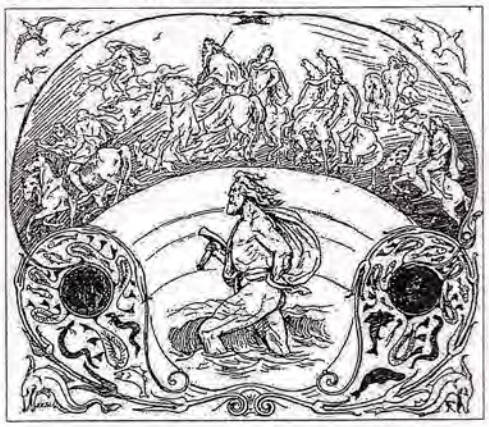

sil edebilir, fakat -Alman geleneğindeki cennette oturanlar da dahil olmak üzere- diğerlerini değil.

İleriki dönemlerin elfin varlıklarına ilişkin halk inanışları çok büyük olasılıkla daha erken dönemlerin Alfar'ını temsil ediyordu. Bu elfin ırkı genellikle yerin üstünde ve altında yaşar. Elfin özellikleri göstermelerine rağmen cücelerden farklıdırlar. Ormanları, suları, dağları mesken tutan diğer varlıklar da elflere yakındır.

İzlanda'daki Alfar, Eddalardaki Alfar konseptini yansıtır ve perilerle benzeşir. Gerçi artık kelime Germen "Zwerge" ve Kuzeylilerin "Unnerjordiske"sine eşdeğer bir hal almıştır. Aydınlık Elfler gibi bunlar da ışıktan korkmazlar, günışığına çıkarlar. Huldu teriminin Alfar'dan daha yumuşak olduğu için tercih edildiği düşünülür. Aynı zamanda Liuflingar olarak da anılırlar. Tepelerde, taşlarda, kayalarda ve hatta denizin içinde otururlar. Dvergar'dan atılmış oldukları görülmektedir. Diğer bir varlık sınıfı olan troller, elfinlere göre daha canavarımsı özellikler arz ederler. Sagalar ve Eddalardaki devler, şeytanlar, yeraltındaki hazineleri koruyan gnom cüceleri henüz hâlâ elfin karakteri göstermektedirler.

Elfler Norveç'te az bilinmesine karşın, elfin özellikleri gösteren değişik sınıftan varlıklar vardır; Trold tayfası ya da tusser, trol tayfası, gnomlar, cinler gibi. Bunlar bir insan boyutunda olabilirler; evleri, davarları, kiliseleri vardır. Dağların içindeki evlerinden müzik sesleri gelir ve buralara genç kızları kaçırıp getirirler. Dağ perisi ya da ağaç nimfesi olan huldra, mavi ya da gri giyinen, tepeler arasında barınan, çok güzel ama kuyruklu ve sırt tarafında delikler olan bir dişidir. Melankolik şarkıları hüzünlendirir ve büyüleyici olarak nitelendirilir. Dans etmeye bayılırlar, eğlencelere katılırlar. Bir keresinde birisi kuyruğunu görmüş, fakat fark etmezden gelerek "Değerli bayan, jartiyeriniz düştü düşecek" demiştir. Kadın ortadan derhal kaybolmuş, daha sonra da adamı davar ve çeşitli hediyelerle ödüllendirmiştir. Bir adamın bir huldrayla evliliği her zaman mutlu sonla bitmez. Huldra, yeşil giysili huldre topluluğunun (ya da perilerin) kraliçesi olabilir. Bu huldre topluluğu tepelerde yaşar, kederli müzikler yaparlar (huldreslaat) ve erkekleri davet ederler. Bir "huldreman" ise insanlar arasından bir kadını elde etmeye çalışır.

Yeraltı halkı ya da elfler, Norveç'in bazı yerlerinde çıplak küçük çocuklar olarak tasvir edilir. Şapka giyerler, tepelerde ve yüksek ağaçların yanında yaşarlar. Müziği ve dansı severler. Zararlı olarak tanımlanırlar. Cüceler dünyanın altında yaşarlar ve becerikli olmalarıyla meşhurdurlar.

Dan elfleri asi meleklerle özdeşleştirilir; cennetten kovulmuşlardır. Tepelerde ya da mezarlıklarda yaşarlar: Trold tayfası, Bjerg trolds (ya da Bjerg tayfası), Elver (ya da Elle) tayfası. (7) Trold tayfası İzlanda'nın trollerinden farklıdır. Bunların yaşadıkları tepeliklerde hazineleri vardır. Aynı zamanda insan yerleşimlerinin altında da yaşarlar. Siyah elbiseler giyerler. Endamca çocuk gibilerdir. Şekilsiz kafaları, kızıl saçları, kızıl şapkaları olup dansı çok severler. İnsan canlısıdırlar. Fakat eski baladlar onların kadınları çalmasından ve kadın olanlarının erkekler üzerindeki ayartıcı güçlerinden bahsediyor.

İsveç'te Eddaların Alfar'ı, tümseklerde ya da tepelerde yaşayan Älvor ya da Hög tayfası olarak varlığını devam ettirmiştir. Ölümlülere nazaran daha narin yapılı ve arınıktırlar. Bir kral ve kraliçeleri vardır. (8) Yasaları ve krallıkları insanlarınkine benzer. Güzel kadınlarının sesleri de güzeldir. Ağaçlar arasındaki ve yamaçlardaki danslarını gerçekleştirdikleri otlak alanları, diğerlerine nazaran daha verimli olmalarıyla ayırt edilir. Ölümlüler bu dairenin içine çekilerek ayartılır. Dans edenler şafak çıkmadan kaybolmak zorundadır, yoksa yine görünmez olurlar ama oldukları yerde kalırlar. Onlara dokunan ölümlü de hastalanır ve acı çeker. Bir ölümlü kulağını elf tümseğine dayarsa müziği duyabilir, fakat yakalandığında bir ödeme yapmayı kabul ederse iyi olur, aksi durumda başına acıklı şeyler gelebilir! Eski bir Alfar, Lagno'daki bir run taşında iki yılanla resmedilmiştir. Eski literatürde Lõfjerskor, putperestliğe de konu olan "koruların sessiz ruhları"dır. Lund tayfası (koru ecinnisi) ya da Lund Ungfrur (koru genç kızı) gibidir. Korular, ağaçlar, özellikle limon ağaçları Alf'ler ve Rå'larla (atölye ve evlerde yaşayan zararsız bir elf türü) birlikte anılır. Bunları koruyan kimseler ödülünü alır, fakat bir dalı bile kırsalar ortaya üzücü durumlar çıkabilir.

Elflere ve perilere ilişkin, Alfar'ı da kapsayan popüler inanışlar, onları farklı yönlerden ele almıştır. Ölümün ruhlarıdırlar, doğa ruhlarıdırlar, ufak çaplı tanrısallık taşırlar, eski ırkların hatıralarıdırlar, rüyalar ya da hayaller onlardan sorulur. Muhtemelen tüm bu bir aradalıklara elfin inanışlarının olduğu her yerde rastlanır.

Bir elf grubu cüceler (dwarfs).

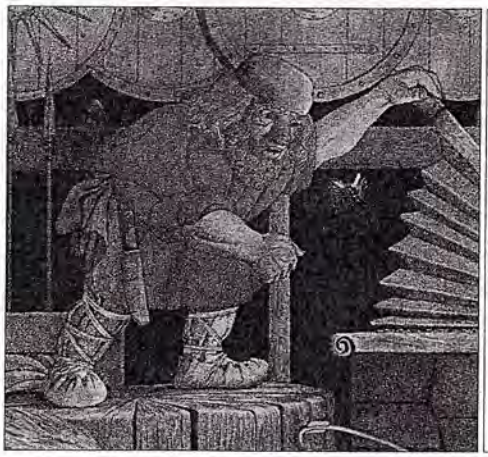

Alfar ya da bağlı kategorilerinin ölümle ilişkisi tümsek ya da tümülüslerde yaşıyor olmalarıyla bağlantılıdır. Olaf Gudrusson ölümünden sonra ve henüz Geirstad'daki defnedildiği tümsekte iken Geirstadharalf (Geirstağaálfr) olarak biliniyordu. Akrabaları ona bereketli bir yıl olması için kurban sunmuşlardır. Yine de bu kanıt tüm ölülerin elf / alf olarak anıldığı yolundaki bir iddia için yeterli değildir.

Eskil Alfar'ın dini ya da mitik yönleri álfablót'da, elfinlere ağaçlarda ya da taşlarda yapılan sunularda, ev ruhlarına ve iyi huylu periler olan Brownie'lere yapılan sunularda görülebilir. Fakat işin bütününde bu yönler kaybolmuş ve sadece batıl bir inanç olarak kalakalmıştır.

Atalar kültü ve ölüm kültü olarak elfler

Ölüm kültünü kuzey inanışlarından ve elflerden ayrı düşünmemek gerekir. İskandinav folklorunda, özellikle İsveç'inkinde, elfler tepeciklerle (mound, hóll) ilişkilendirilir. Örnekleri sagalarda tespit edilebilir. *Kormáks Sagası*'nın 22. bölümünde geçen, Thordis isimli cadının ciddi şekilde yaralanmış bir adamı iyileşmesi için tepeciğe yönlendirmesine yukarıda değinmiştik.

Çok rağbet edilen bir varsayıma göre elfler mezar tümseklerinde yaşarlar. Buna karşılık "hóll" aslında anlamı çok açıklanabilmiş bir kelime değildir ve muhtemelen doğal tümsekleri ifade eden bir anlamı vardır. Mezar tümseği varsayımını destekleyen delillere yine yukarıda değinilen Olaf Geirstadharalf'ın hikâyesinde rastlayabiliyoruz. Ölen kral tümseğe yatırıldıktan ve kurbanlar kesildikten sonra kendisine "álfr" işmi verilmiştir. Maalesef malzemenin geri kalanı bize yeterli ipucu sağlamıyor. Heimskringla'da álfablót'a (elf sunusu) ilişkin üstü kapalı bir değinme vardır. Sigvat adlı şair, İsveç'teki bir çiftliğe çiftçinin karısı tarafından sokulmamıştır, çünkü evdekiler elflere kurban kesmektedirler.

Temel sorun, metinlerde elflerin kesin olarak hangi anlamda kullanıldığıdır. Örneğin *Hrólfs Saga Kraka*'da Skuld, Kral Helgi'yi gece ziyaret ettiği kısımda (15.) bir elf kadının çocuğu olarak zikredilir.

Tanrı Odin'i betimleyen bir çizim.

Hrólfs Saga Kraka'da (48.) elfleri ve nornları, Skuld'u Kral Hrolfr'a karşı desteklerken buluruz.

Fornaldar Sagası'nda kelimenin kullanımı *Edda*'lardakinden farklıdır ve elfler Æsir ırkına eşit tutulur. Örneğin Lokasenna'da tanrılar, Ægir şerefine üç kere kadeh kaldırırken yine üç kere arka arkaya "Æsir ve elflerin birlikteliğine" der-

Elf hikâyeleri (12)

Elflerin kökeni: Tanrı, Adem ve Havva'yı ziyaret etti. Havva çocuklarını gösterdi. Tanrı, başka çocukları olup olmadığını sordu. Havva yok dedi ama vardı. Çocuklar temiz olmadığı (yıkanmadığı) için göstermeye utanmıştı. Tanrı, "Benden gizlenenler insanoğlundan da gizlenecektir!" dedi. Böylece bu çocuklar ölümlülere görünmez oldu. Koru, fundalık, tepecik ve taşlarda yaşar oldular. Elfler bunlardan türedi. İnsanlar ise Havva'nın gösterdikleri çocuklardan gelir. Ölümlüler elfleri -kendilerini göstermedikçe- göremezler. Fakat elfler insanları görebilir.

Elflerin evi: Koyununu ararken kalın bir sis tabakasının içinde yolunu kaybeden Olaf Sigurdsson bir eve geldi. Kapıyı açan kadından su istedi. Kadın içeri girdiğinde eve göz attı. Normalde demirden yapılan eşyalar bu evde kilden yapılmıştı. Burasının bir elf evi olduğunu anlar anlamaz kaçtı uzaklaştı. Kadın arkasından bağırdı ve dedi ki: "Suyu beklemediğin için sana kötülük yapabileceğimi düşünmeliydin. Fakat senin kaderin iyi çizilmiş, bu yüzden korkaklığının cezasını çocukların çekecek ve ödlek olacaklar." İleriki yıllarda Olaf büyük bir adam oldu ancak çocukları aynen kadının dediği gibi zayıf tabiatlı oldular.

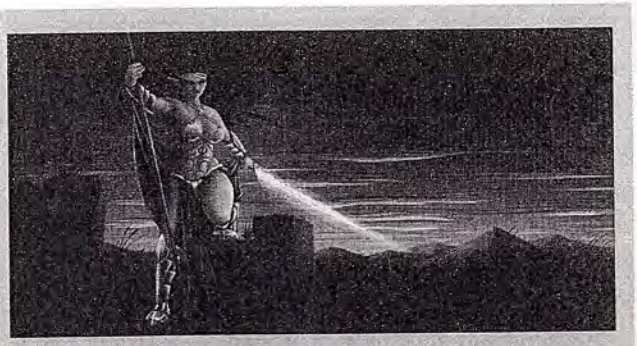

Elf doğumu: Bir adam bir evde mutfakta çalışan kadını doğurmak üzere olan karısına yardım etmesi için ikna etmeye çalıştı. Kadın ısrar üzerine gizemli adamın peşine takıldı. Büyücek bir tepeye geldiler. Tepe onlar yaklaşırken açılıverdi. İçeri girdiler. Kadın çocuğu doğurttu. Bir sonraki yaz kocasıyla birlikte başka bir bölgeye giden kadın, dönüş yolundaki mola sırasında girdikleri çadırdan dışarı bakarken bir adam gördü. Adam yiyecek çalıyordu. Kadın adama kim olduğunu sordu. Adam, kadının kendisini görebilmesine çok şaşırdı ve onun üzerine doğru uçtu. Kadın bu olaydan sonra bir daha hiç elf görmedi.

Elf çocuğunu vaftiz: Kızın biri sisin içinde kayboldu ve bütün yaz görünmedi. Bilge bir adam ("şaman"), sahip olduğu güçler sayesinde kızı buldu. Papaz kızın

ler. Skírnismál'da Freyr'in habercisine Vanirlerin mi yoksa elflerin mi habercisi olduğu sorulur. Bu gizemli varlıkların sonuç olarak devler ya da cücelerden ziyade İskandinav pantheonunun tepe sınıfını oluşturan "Ásgarðr" tanrılarına akrabalıkları olduğu görülebilir.

Mezar tümsekleri tümülüslerin başını bekleyen ve buradaki değerli eşyayı koruyan ve bir çeşit zombi gibi düşünülebilecek draugrların ise elflerle aynı olduğunu düşünmek için bir neden yoktur. Olaf Geirstadharalf'a gelince; o yaşayan bir ceset değil, dünyaya tekrar ve bu sefer Aziz Olaf olarak gelen bir varlıktır. Bu bağlamda elflerin "tepelerle" olan ilişkilerinin, tümülüslerin yeniden doğum olayıyla ilişkileri bağlamında (Olaf vakasında olduğu gibi) değerlendirilmesi yerinde olabilir.

Elfler hakkındaki en değerli ve kesin kanıtlar, onların Freyr ile ilişkilerinde ortaya çıkıyor. *Ólafs Saga Helga*'da 11. yüzyılın erken dönemlerinde İsveç'teki tapınmaya yukarıda değinilmişti; şair Sigvat, álfablót işinin tam ortasında geldiği çiftliğe nasıl sokulmadığını anlatmıştı. Bu ayin, Aziz Olaf'a ulaşmak için yapılmaktaydı.

Sigvat'ın şiirine bakalım:

"Daha ileri gitme sakın
Düşkün rezil" dedi kadın,
"Korkarım Othin'in gazabından
Çünkü taparız onlara biz."
Beni evinden kovalayan
Bu sevimsiz kadın
Dedi ki bir kurt gibisinden sertçe
"Elf sunusu var içeride!" (9)

Bu şiirdeki "Othin" ve elf bağlantısı ciddiye alınacak olursa, bu bizi Othin tapınmasıyla elf (ve Freyr) tapınmasının birbirine karşıt olduğu noktasına taşır.

Freyr'la bağlantı, Grímnismál'da önerildiği üzere, elflere ve tümseklere yapılan göndermeleri açıklayabilir. Freyr kültü, verimlilik ve ölümle ilişkilidir. Kayalardaki "cup marking" figürleri (10) Freyr ve elf bağlantısını kurabilir. İsveç'te bu kaya işareti elflerle bağıntılıdır. Bu işaretlere taş çağından demir çağına kadar umumiyetle hem kayalarda hem de mezarlarda rastlanıyor. Eski varsayıma göre (Hammerstedt ve daha sonra Almgren tarafından) bu

Denizadamı (mermen).

işaretlerin mezarlara kazınmasından vazgeçilmesi, anlamlarının ölüm kültünden ziyade dünyasal olduğunu gösterir. Benzer Filistin ve Hint kült sembolleri verimliliği sembolize eder. Almgren, bu sembollerin güneş tapımını ve doğadaki bereketi temsil ettiğini ve mezarlara da yeniden doğuşu temsilen konduğunu iddia ediyor.

Almgren'in bronz çağı ve sonrasına ait "cup marking" figürle-

bir daha kendi başına ortadan kaybolmasına ve uzaklaşmasına izin vermedi. Papaz bir gün kilisede eski giysiler içindeki bir adamın kızı atının terkisine atıp götürdüğünü gördü. Aradan zaman geçti. Papazın karısı rüyasında kızı kaçıran adamı gördü. Adam kadına, karısından (kaçırdığı kızdan) selam getirmişti ve uyandığında kapının eşiğinde bulacağı çocuğu vaftiz etmelerini istedi. Hakikaten, kapının önünde bir çocuk vardı uyandıklarında. Çocuğu vaftiz ettiler.

Dönüşüm: Bir adamın bir oğlu vardı. İş güç tutmamış miskinin tekiydi. Yatağında bütün gün yatar dururdu. Bir gün herkes çıktıktan sonra odada sadece çocuğuyla yatağında yatan bir kadın ve miskin oğlan kalmıştı. Adam seslice esnemeye başladı. Sonra yatakta kendi kendine tepişmeye başladı ve olduğu yerde ayağa kalktı. Tavanın tepesine sıçrayıp durmaya başladı. Kirişteki küçük direkler, onlara yüzünü yaklaştırdıkça, esnediği zaman açtığı ağzından içeri giriyordu. Bu sırada çok korkunç ve çirkin oluyordu. Kadın korkuyla ağlamaya başladı. Genç adam ise insanlar tekrar odaya doluşunca yatağa geri dönüverdi ve eski haline büründü. Böylece genç adamın kılık değiştirenlerden olduğu anlaşıldı.

18 çocuğun babası: Kadın evde yalnızdı. Kapları yıkamak için çocuğunu bırakıp evden bir süreliğine ayrıldı. Döndüğünde çocuk başkalaşmıştı. Çocukla konuştu ama o ağladı ve uludu. Artık eskisi gibi uslu değildi, huysuz olmuştu ve tek kelime konuşmuyordu. Daha fazla büyümedi de. Annesi çocuğu "bilge" bir kadına götürdü. Kadın bu bebeğin aslında bir kılık değiştirmeci olduğunu söyledi. "Çocuk" annesine dedi ki en sonunda: "Ben -sakallarımdan da anlayacağın gibi- çok yaşlıyım, elf dünyasındaki on sekiz çocuğun babasıyım." Kadın bu elfi eşek sudan gelinceye kadar dövdü. Çocuk kılıklı elf ağlamaya ve ulumaya başladı. Bu sırada yaşlı elfin karısı geldi. Kucağındaki çocuğu verdi, kocasını geri aldı. "Ben senin çocuğunu pışpışlarken sen benimkini dövüyorsun, ne de ayrı karakterlerdeyiz" dedi.

Çocuk ve elf: Çocuk annesinin yanına ahıra gitmek için evden çıktı. Ahırın kapısında annesi kılığındaki elfi gördü. Elf kadın kendisini annesi sanan çocuğa sessizce işaret etti ve onu civardaki uçurumlardaki oyuklardan birine götürdü.

riyle ilgili bağımsız değinmeleri Freyr ve elf bağlantısı hakkındaki edebi kanıtlarla uyuşmaktadır. Elfler de Freyr da güneşle ilişkilidir. Gylfaginning'de (24.) Freyr yağmuru, günışığını ve verimliliği kontrol edebiliyor olarak gösterilir ve güneş birçok kez "álfröglull" (elflerin zaferi) olarak anılır. Alvíssmál'da (16.) ise "fagrahvél" (adalet kursu) olarak anılır ki bu, Almgren'in "cup marking" ve güneş kursu arasında kurduğu bağlantı göz önünde tutulduğunda dikkat çekicidir. Almgren haklıysa, elflerin bereket kültüyle ve onun üzerinden ölüm kültüyle bağlantıları zorunlu görünmektedir.

Elf konseptinin, literatürdeki doğaüstü varlıklar sınıfına ilişkin düşlemler tarafından etkilendiğine şüphe yok gibidir. Bu doğaüstü varlıklar genel bir başlık altında yurt ruhu (land spirit) olarak adlandırılabilir. Bu yurt ruhları, eski alimler tarafından çeşitli şekillerde atalar kültü olarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Fakat bu varsayımlar gözden düşmüştür ve literatür tarafından desteklenmemektedir. Bu yalnız ruhların en canlı örneklerinden biri Thorvaldur'un hikâyesinde resmedilmiştir. (11) Thorvaldur'un babası, piskoposun öğretilerini kabul etmemektedir çünkü kendisinde zaten spamadhur (spámagr: önsezi) vardır. Kodran der ki:

"O benim davarımı korudu, bana gelecekte olacaklardan haber vererek dikkatli olmamı sağladı. Ona büyük inancım var ve çok uzun zamandır ona kutsal duygularla bağlıyım."

"Nerde yaşıyor?" diye sorar Thorvaldur.

"Burada, evimden çok uzak olmayan bir yerde. Görkemli ve büyük bir taşın içinde, çok uzun zamanlardan beri." der Kodran.

Thorvaldur ve piskopos tabii olarak bundan hoşlanmaz ve taşa kutsal su serperler. Spamadhur, Kodran'a -alışıldığı üzere ve gelenekler uyarınca- rüyada görünür, fakat bu sefer yardım etmek için değil kendisine uygulanan terörden rahatsız olmuş olarak. Acı acı yakınır;

"Bu adamları buraya getirmekle iyi etmedin. Beni oturduğum yerden atmak için evime kaynar su serpiyorlar, her şeye dayanmak kolay da çocukların çatıdan damlayan kaynar suyla haşlandıkları için çektikleri acıları, inlemelerini ve ağlamalarını duymak dayanılır gibi değil."

Bu ayin devam eder. Spamadhur ikinci gece de rüyada görünür. Perişan haldedir. Üçüncü gece artık her şeyin mahvolduğunu ve çocuklarıyla beraber yaşadıkları yeri terk etmek zorunda olduklarını söyler ve son kez görünmüş olur.

Bu hikâye spamadhurun bir ata kültü olduğunu gösterecek yeterli delil sunmamakla birlikte elbette uzak geçmişteki bu tür bir kökten beslenmediğini de göstermez. Bir sonuca ulaşmak için daha fazla

Çocuğu ortadan kaybolan kadın, bir bilgeye danıştı. Adam kadını yatıya aldı. Her şeyi öğrendikten sonra evinin zemininden üç tane üçgen parça çıkardı. Son parçayı çıkarırken bir gürültüdür koptu. Adam kadına, çocuğunun eve döndüğünü söyledi. Çocuk hakikaten geri dönmüştü, fakat bir yanağı maviydi. Bilge adam zeminden parçaları çıkarırken peri çok öfkelenmiş ve çocuğu çiftliğe geri götürüp evine dönmeden önce onu tokatlamıştı. Yanağı işte bu yüzden maviye dönmüş idi.

Elfler tarafından kaçırılma: Çiftçinin kızı kaybolunca adam herkesten daha bilge olan papaza gitti. Papaz onu atının terkisine atıp denize doğru sürdü. Karşılarına büyücek bazı tepeler çıkıncaya kadar atı sürdüler. Bu tepelerden birinin yanına geldiklerinde bir kapı açıldı. İçerde güçlü bir ışık ve kadınlı erkekli bir topluluk vardı. Çiftçi bunların arasında yüzü mavi bir kız gördü. Yüzünün orta yerinde bir haç vardı. Kızıydı bu. Papaz çiftçiye kızının bu insanların arasında yaşaya yaşaya artık **troll** olduğunu söyledi. Döndüler ve adam düştüğü kederden dolayı bir daha hiç konuşmadı.

Elf kızı İma: İma bir elf kızıydı. Oralardaki bir tepenin içinde yaşıyorlardı. Jon'la arkadaş oldu. Ailesi hakkında birçok şey anlattı. Babasının bir kitabı olduğunu, bu kitaptaki dizeleri okuyup ezberleyenin olağanüstü güçlerin sahibi bir şair olacağını çıtlattı. Jon bu kitabı ödünç istedi. Elf kızı başta direndiyse de vermeye razı oldu, ama babasının bunu öğrenirse kendisini (kızı) öldüreceğini söyleyerek zamanında geri vermesi konusunda uyardı. Jon, sonradan kızın tüm yalvarmalarına rağmen kitabı vermedi.

Elf balıkçı: Çiftçi yolda atından fena düşmüş birisine yardım etti. Adam ona balık sezonu için yardım vaat etti. "Beni bekle ve ben görününceye kadar denize açılma", dedi. Adam denize açılmadı. O gün giden tekneler rüzgârdan dolayı felakete uğradı. Fakat çiftçi, vaatçi adamı beklemeden geri döndü. Adam rüyada göründü ve kendisini beklediği için memnun olduğunu ama görmeden geri döndüğü için bir daha görüşmeyeceklerini söyledi.

Muli'deki elf kadını: Elf kadını, ölümlü kadının rüyasına girdi. Kızgındı. Ölümlünün kolunu işlemez hale getirerek cezalandırdı.

Elflerin intikamı: Kızgın elf, ölümlü çocukları bulamayınca inekleri öldürdü.

İki kızkardeş ve elfler: Bir kızın ailesi, o kızı evde bırakarak diğer kızkardeşini alıp bir süreliğine başka bir yere gitti. Evde yalnız kalan ve sürekli *İncil* okuyan kıza, altın takılar takınmış güzel elbiseli elfler göründü. Kız huldu tayfasını dikkate almadı. Sabaha karşı kız "Tanrıya şükür, sabah oluyor" deyince Tanrı'nın

delile ihtiyacımız var. Bu hikâye diğerleriyle birlikte ele alınabilir.

Örneğin Flateyjarbók'da, Hıristiyanlığın "yaklaşmasına" yakın, birçok tepede yaşayan ve eşyalarını taşınmak üzere toplayıp ortadan kaybolmaya başlayan ruhların benzer bir tasvirini bulabiliyoruz.

Heimskringla'da, Danimarka kralı Harald Gormson, İzlandalılarla girişilen bir çatışma sonrası adamlarından birini casusluk yapması için adaya balina kılığında gönderir. Adanın güneybatı köşesinden kuzeye kadar turlayan balina kılığındaki adam tüm dağların ve tepelerin, bazıları büyük, bazıları küçük yurt ruhlarıyla dolu olduğunu görür. Bu ruhlar kıyıya gelirler ve casusun fiyortlar yoluyla karaya ayak basıp adanın içlerine girmesine engel olurlar. Bunu da bazen yılan, bazen engerek, bazen de kurbağa kılığında becerirler. Bir boğa olurlar, bir kuş. Nihayet korkunç bir yalıyar devi karşılar kendisini. Casusun sinirleri bozulur ve kralının yanına döner. Bu hikâyeden, daha yeni kurulmuş bulunan İzlanda kolonisinin atalar kültleriyle donatılmış olduğu sonucu çıkarılabilir.

Literatürde yurt ruhlarına yapılan göndermelerden hareketle üç nokta belirginleşmektedir. Bir, tabiatla yakın ilişkileri; iki, yaşam bölgeleriyle ve kısmen de bu bölgelerdeki insanlarla ilişkileri; üç, Hıristiyan vaizlerle aralarındaki düşmanlık. Verimlilik tasavvuru hükümran bir düşüncedir. Çünkü bu varlıklar dünyayla bağlantılıdır, dünyanın verimliliği onlara atfedilmektedir. Landnamabok'ta yurt ruhlarının kalbini kazanmanın avda ve balıkçılıkta iyi şans getireceğine ilişkin değinmeler dikkat çekicidir. Dünyadaki canlılık ve ölüm ile bir ilişkileri varsa bu, verimlilik ideası üzerinden olacaktır; bu da onları daha önce gördüğümüz gibi mezarda ölümle bağlantılı kılabilir. Bütün bunlar, yurt ruhlarının elflerle olan bağlantısını kanıtlar gibidir. *Ynglinga Sagası*'nda Othin'in de bu ve benzerleri üzerinde hükümranlığı olduğu söylenir. Ölüm ruhları ve dünyayı verimli kılan **dünya ruhu**, böylece kökleri itibarıyla zamanda çok gerilere gider. Bir kalıntı olarak bunu, geç putperest dönemin saga anlatıcılarının zihinlerinde farklı bir biçim almış olarak bulabiliriz.

Yurt ruhları mitolojik dünyadan ziyade popüler inanç dünyasına aittir. Edda'da değinilmez ya da Snorri tarafından tartışılmaz; tanrılar dünyasına da girmemişlerdir. Folklordaki konumları yurt ruhlarıy-

adını duyan Huldular kaçıştı ve hazinelerini orada bıraktı. Eve gelen diğer kızkardeş hazineleri kıskandı ve bir sonraki sene evde kendisi kaldı, fakat dindar kızkardeşinin aksine gelen elflerin dans teklifini geri çevirmeyip ayağını kırdı. Akli dengesini yitirdi. Elfler bu sefer hazineyi de alarak gittiler.

Elf'in kocası: Vaftiz olmuş huldu tayfasından bir varlık, bir adamla evlendi. Çocukları oldu. Fakat bir gün kadının vahşi tabiatı patlak verdi. Bundan dolayı kocasından özür diledi. Kocası bunu unutmadı; kadınla alay etmeye, onunla evlenmekle yaptığı budalalığı tekrar etmeye başladı sürekli. Dövdü de. Nihayet kadın tüm içtenliğiyle kocasının demirci dükkânına gittiği bir gün yine tartıştılar. Kadın da bir demiri aldı ve kocasının çevresine ip gibi sardı. Adam bunun üzerine bir daha tatsızlık çıkarmadı.

Orman elfi: Uzun sarı saçlı, kırmızı örgü ceketli, yeşil korseli, mavi elbiseli, önden çok güzel ama arkasından bakıldığında elek gibi delik deşik dişi orman perisi. Zaman zaman kucağında bir çocukla görülür. Bir tanesinin annesi lamba şekline bürünmüştür.

Orman adamı: Çok uzun bacaklı. Hep sobanın başında oturmak ister. Eğer bu olanak kendisine arkadaşça sağlanırsa herkesi mümkün olduğunca çevresine oturtmaya çalışır ve ağaçları bütün olarak sürükleyip ateşe atmaya teşebbüs eder.

Elf kral: Stevns Herred'de bir elf kral yaşardı. Yabancıların ve düşmanların ülkesine girmesine ve burada hüküm yürütmesine izin vermezdi. 1807'de İngilizler düşman kuvvetler olarak geldiklerinde Pram Köprüsü'nden öteye geçemediler. Görünmez kuvvetler onları engelledi. Elf Kral görünmezdir, ama geçtiği yerlerde bir müzik duyulur. Kral VI. Frederick'in Dragsholm'u ziyareti sırasında çok güzel bir köpeği öldü. Bunu Elf kralın intikamına yordular, çünkü birileri kalenin yanındaki kızılağaç ormanına girmiş ve onu krallığında rahatsız etmişti.

Kurşun dökerek iyileştirilen elf büyüsü: Bir kadın, cin hastalığına tutulmuş kişinin başının üzerinde tutulan su dolu kaba erimiş kurşun attı. Çıkan şekillerden troll etkisi olduğu anlaşıldı. Kişi bu uygulama sonunda iyileşti.

Elf dansı: Elf kızları, yakışıklı bir çocuğu elde edip kendileriyle birlikte ölümüne dans ettirdi. Çocuk ağzından ve burnundan kan gelmiş halde ölü bulundu.

Elfler tarafından kaçırılmak: Elfler, üstünde haç olan çocukları kaçıramazlar.

Odunkömürü ustası ve elf kızı: Elfler bir evin çatısı altına girmeyi tercih etmezler. Bir gün bir adam kendisini kovalayan kızgın elf sürüsünden kaçmayı başardı ve bir eve sığınarak kurtuldu; ama o günden sonra gitgide zayıflayarak öldü. Bunu elflerin yaptığına inanıldı.

la ilgili belirgin karışıklığa bağlıdır. Kilisenin bunlara düşmanlığı, toprağın verimliliği ve insanların sağlığı üzerinde etkisi olan bu popüler inanç figürlerinin kökünün kazınmasının mitolojik konseptlere nazaran daha zor olmasından kaynaklanıyor olmalı. Aynı hikâyeyi din değiştirme dönemindeki Anglosakson İngiltere'sinde de görüyoruz; taş ya da herhangi bir ağaca hediye getirmeye ve tapınmaya ilişkin yasakların ta Knut dönemine kadar yasa metinlerinde belirtilmesi ihtiyacı duyulmuştur.

Ölüm kültüne ilişkin Kuzey literatüründeki kanıtlar ilk bakışta yetersizdir, fakat daha ayrıntılı bir çözümlemeden sonra karşımıza çeşitli varsayımlara kapı açan ve tutarsız olmayan bir malzeme çıkar. Anılar, yanlış anlaşılmalar ve sagaların geç dönem derlemeleri ile uğraşıyor olmamıza rağmen elimizdekiler dikkat çekici ve cezbedicidir. Şu açıktır ki ölüm kültü sadece doğanın verimliliği üzerindeki etkilerine ilişkin belli belirsiz tahminlerden ibaret değildir. Bu kültün kesin varlığına ve "dünyada ölüm" tapımıyla bağlantılı örgütlü ritüellere ilişkin işaretler vardır.

kullanılır. Sunular genellikle perşembe günleri ve Yuletide (aralık ayının son günleri ve ocak ayının ilk günleri arasında kutlanan kış festivali) zamanında yapılır.

Elflere verilen hediyeler lapa, kek, ekmek, bira gibi günlük ürünler olabileceği gibi sunu, taşa para koymak ya da suya para atmak şeklinde de yapılabilir.

Elfleri ve cüceleri uzak tutmak için çeşitli yöntemler uygulanır. Elfler ve cüceler kirlilikten iğrenirler. Bu yüzden kötü kokulu bitkileri ya da insan dışkısını kullanmak, önüne tükürmek gibi yollara başvurulur. Elfler ve çocukları, yumurta kabuğunda kaynatılmış suyla da kovulabilirler.

Aziz Olaf devrinde Norveç'in iç bölgelerindeki insanlar hâlâ putperestti ve eski putperest usullere eğilimliydi. Şair Sigvat'ın Gautland'da bir eve álfablót ayini yüzünden girememesi bunun örneğidir.

4) *Alfheim*: Viking çağındaki bir diğer sorun Álfheimr bölgesidir. Norveç'in güneydoğusundaki bu bölge, Gota ve Glommen nehirleri arasında uzanır ve Oslo Fiyordu'nun altındadır. Snorri, Kara Hálfdan ve Harald Hárfagur'un, Alfheim bölgesinden Kral Gandálfur ve çocuklarıyla mücadelelerini anlatır. Savaş, Harald'ın Gandálfur'u savaş meydanında öldürmesine dek sürer. Snorri, Gandálfur ya da adamlarının herhangi bir doğaüstü güçleri olduğuna dair bir sezdirmede bulunmaz. Yine de *Fornaldar Sagası* zamanına dek Alfheim mitolojinin sınırında anlamlanır durur. *Thorsteins Saga Vikingssonar*'daki değinme şudur:

"Yaşlı Alf iki nehir arasındaki ülkeye hükmediyordu. Bu iki nehir adını ondan almıştı ve her biri 'elfur' olarak isimlendiriliyordu. Bir tanesinin adı Gautelfur (Gota) idi ve güneye, Gauta kralının ülkesine akıyor ve ülkeyi Gautland'dan ayırıyordu. Diğeri Raumariki (Glommen) olarak anılıyor ve kuzeye akıyordu ve Kral Raum'dan sonra bu şekilde adlandırılmıştı. Kral Alfur'un hükmettiği ve Álfheimur olarak anılan ülkenin insanları bu kralın, dolayısıyla elflerin soyundan geliyordu."

Bu pasajda saga anlatıcısı coğrafi isimlendirmeyle mitolojiyi bağdaştırma çabası içinde olup, Gautelfur ve Raumelfur nehirleri arasında uzanan Alfheim bölgesine elfleri yerleştirmiştir. Bu bize, bilinmezliklerle dolu bu varlıklar hakkında kesin kanıtlar sunmuyor ve eski inanışların ve geleneklerin yorumlanmasında yanlış anlaşılmaların ve ek sorunların ortaya çıkmasının örneğini sunuyor.

Feidthjof Sagası'nda Alfheim, Frey'in kalesidir. Frey, Alfheim'da oturur ve Aydınlık Elfler'in kralıdır. Alfheim, Grimnismal'de anılan on iki kutsal mekândan biridir. Capricornus'a ve kasım ayına denk gelir. Dünyanın verimli yüzeyi ve atmosferin ona bitişik kısmıdır. Svartalfaheimur ise Karanlık Elflerin (ya da cücelerin) yaşadığı bölgedir ve yeryuvarlağının iç kısmıdır.

5) *Snorri Sturluson*: 1179-1241 yılları arasında yaşadı. Birçok eserin yazarı ve devrinin etkili politik simalarındandır. Eserleri arasında birçok şiirin yanında, çok bilinen ve modern edebiyatı da etkilemiş olan *Prose Edda* da vardır. Kendisi Norveç'i iki kez ziyaret etmiştir. Eserlerinin birçoğu Norveç'in erken dönem kralının hayatlarından meydana gelir. Bu eserlerden ilki *Olaf* sagasıdır. Geniş ölçüde Styrmir Kárason'un bitmemiş sagasına, kısmen de Bilgin Ári'nin çalışmalarına, antik kaynaklara ve sözlü geleneğe dayanır. Sturluson'un daha önce başkalarınca da işlenmiş olan Olaf'ı ele alışındaki farklılık, bu kutsal şahsiyeti menkıbevi bir şekilde ya da bir vakanüvis gibi değil ama hataları da olan bir kişi gibi tasvir etmesindedir. Sturluson bu sagayı daha sonra Norveç krallar tarihi olan *Heimskringla*'yla harmanlamıştır. *Heimskringla* sagası birçok erken dönem kralını ayrıntılı olarak anlatmıştır. Metin 1184'te noktalanır. Sturluson, yöresel dillerdeki "tarihlerin" sadık okuyucusudur. Bu eski metinleri -ki birçoğu kayıptır- ve anlattıkları olayları yapıtlarına aktarmıştır. Sturluson'un anlattığı hayat hikâyelerini gerçek olarak kabul etmemek için bir neden yoktur, ancak yine de bilimsel bir tarihçiliği amaçladığı söylenemez ve yapıtları bu gözle okunmalıdır. Tarzı yaratıcılık üzerine kurulmuş olup kahramanları kurgusal özellikler taşır. Birçok bilim adamı, İzlandalı kahramanları anlatan sagalar içinde en heyecanlı ve maceralılarından biri olan *Egil* sagasının da kendisi tarafından yazıldığına inanır.

6) Snorri'nin, cücelerle (dwarf) Karanlık Elfler (dökkálfar) arasında belirgin bir fark koymaz, fakat birçok cüce ismi elf ismine benzemektedir. Völuspa 9-16'daki cüce (dwarf) kataloğunda ismi anılan elliden fazla ismin üç bölümde düzenlenmesinde de görülür. Bir diğer benzerlik, iki varlığın da demirci olmasıdır. Bu konuyla ilgilenen Lotte Motz'a göre bu ikiliden hangisinin köken olarak demirciliğe diğerinden daha yakın olduğu net değildir.

Gylfaginning'in 14. bölümünde ise cüceler yine üçe ayrılmıştır; yerdekiler, kayadakiler, bataklık vadilerden kumluk arazilere gidenler. Buradan hareketle yazarın kafasında farklı cüce grupları olduğunu söyleyebiliriz.

Cüceler elflere çok yakın bir karakterdedir. Gerçekten de krallarından birinin adı Alberich'tir (elflerin hükümdarı). Dağlarda ya da yerin altında yaşarlar. Dağları, devlerle ve ruhlarla paylaşırlar, fakat hazinelerin gizlendiği yerleri, madencilik yapılan yerleri tercih ederler. Madenciliği insanlar cücelerden öğrenmişlerdir. Sesleri dağlarda duyulabilir. İzlanda dilinde buna "dwerga mál" (cücelerin konuşmaları) denir. Bu varlıklar endamca ufaktırlar. Kimi zaman bir insanın parmağından daha büyük olamayan çirkin, yaşlı sakallı, gri, kirli, biçimsiz ve ayakları kaz ayağı gibi olan varlıklardır. Tarnkappe isimli kendilerini görünmez kılan elbise ya da şapkaları vardır. Kendi krallıklarında şarkı türküyle geçirdikleri mutlu bir hayatları vardır. Ortaçağ şiirleri ve halk hikâyeleri birçok cüce kralının ismini zikreder: Goldemar, Laurin, Gibich (Harz bölgesi), Hans Heiling (Bohemia). Bunlar sıklıkla tehlikeli, çocukları ve kadınları kaçıran varlıklardır. Cüceler zengindirler ve birçok beceriye sahiptirler, özellikle -yukarıda değinildiği üzere- demircilik alanında. Kuzey sagalarının çok meşhur birçok kılıcı cüceler tarafından yapılmıştır. Wieland-Völund bir demircidir ve elf kral olarak anılır (Völundarkvidha, 2.). Anılan sagadaki genç bir kızın büyülenmesi olayı ve sahip olanın insanüstü güçlere sahip olacağı büyülü yüzük de elfçe olaylardandır.

Cücelerin büyük yeteneklerine çarpıcı örnekler vardır. Odin için Draupnir isimli yüzük yapmışlardır, öyle ki her dokuzuncu gecede bu yüzükten kendisine denk sekiz yüzük doğacaktır; Freyr için attan daha hızlı, kılıcı altından tasarladıkları domuz, havada ve suda gidebilir, karanlık gecelerde yolu aydınlatabilir; Thor içinse tüm hazinelerden daha değerli olan Mjollnir isimli çekici yaptılar. Ayrıca Freyr'in Skidhbladhnir isimli gemisi, Odin'in sahibi olduğu Gungnir isimli mızrak da onların eseridir.

Cücelerle yakından bağlantılı bir diğer varlık ev ruhlarıdır. Bir tanesi, hak etmeyen kimseye kötü davranmayan Kobold'dur. Ev işlerine, ahıra, hasada vs. yardım eder. Kobold'un ev işlerine yardım etmesi gibi Kalfatermann da gemileri gözetir.

DİPNOTLAR

1) Dilbilimde bir sözcüğün başına konan yıldız işareti (*), o sözcüğe ilişkin yapılan köken önerisinin tartışmalı olduğuna işaret eder.

2) *Elle tayfası*: Dan inanışlarındaki elfler. Dişileri Dan inanışlarında mürver ağacı ruhu (elder tree).

3) *Álfablót*: Alfar'a yapılan kurban töreninin adıdır, nasıl ki Disir'e (tekil: "dis") yapılanınki disablót ise. *Kormaks Sagası*'nda Thordis'in Thorvald'a boğa kurban ettirip kanını tepeciğe yaydırması, etiyle de Alfar adına bir şölen düzenletmesi bunun örneğidir (ilerleyen kısımlarda bu hikâyeden söz edilecektir). Alfar burada ölümü temsil etmektedir.

Boğanın kurban edilmesi genel olarak iyi kader ya da sağlığın düzelmesi amacıyladır. Bu ayin sırasında altarlar da

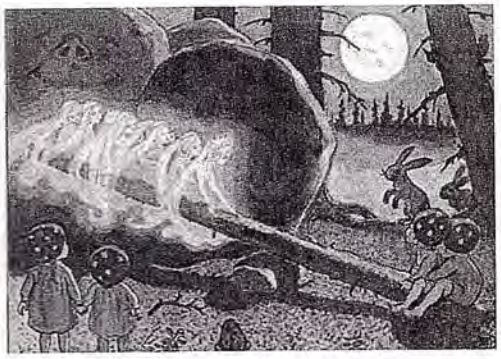

Elflerin ve cücelerin kökeni ve karakteri hakkında uzmanlar arasında görüş farklılıkları vardır. Eski Hint Avrupa kültür çevresinin veda edebiyatının rbhus'una dayandıranlar vardır (metindeki köken kısmında değinilen "rbhus" ile karşılaştırınız). Yetenekli cüce figürü ve benzerleri her kültür çevresinde rastlanabilen bir inanıştır.

7) *Elle Tayfası*: Adem'in oğlu Lilith olarak tasvir edilirler. Elle olarak adlandırılmaları anılan isimdeki çift "l" harfinden dolayıdır. Tümseklerde ya da kızılağaçların içinde yaşarlar. Erkekleri yaşlı adamlara benzer. Ljósálfar'a benzer şekilde güneşlenmiş gibidirler. Bu erkek olanları kadınları ayartırlar. Kadınları güzel ama arkaları hamur teknesi gibi deliklidir. Ay ışığında Elle dansı yaparlar. Büyüleyici müzikleri, gençleri ölümcül sonuçlara yol açacak şekilde fena halde etkiler. Davarları çiğlerin üstünde besleniyor ve insanların davarları bunlarla karışmaktan çok rahatsız oluyor. İnsanların davarları ayrıca Elle milletinin dans ettiği yerlerde otlanmaktan da rahatsız oluyor. Elle tayfası ve troldler hakkındaki birçok halk anlatısı benzer; yaşadıkları yerler, dansları, insanlara dostlukları ya da düşmanlıkları. Dan kökenli Vetter de benzer davranış özelliklerine sahiptir, ama daha şeytani varlıklardır. Çocukların ciğerlerini emerler.

8) Frey'in Alfheim'da Aydınlık Elfler üzerinde hükmünü sürdüğüne ve *Thorstein Sagası*'nda Alheim bölgesinin kralı olarak zikredilen Kral "Yaşlı" Alfur'a 4. notta değinilmişti. *Volsunglar Sagası*'nda da bir Kral Elf geçiyorsa da bu sadece Elf (ya da Alf) isminin özel isimlerdeki yaygın kullanımına bir örnek teşkil eder. Sigurd'un (Siegfried) babalığı olan bu kral, doğaüstü güçlere sahip değildir.

Modern zamanlara (19. yüzyıla) kadar uzanmış bir "elf kral" tevatürü elinizdeki yazıya eklenmiş Elf Hikâyeleri bölümünde geçmektedir.

Son olarak, cüce tayfasından Wieland-Völund da bir demircidir ve elf kral olarak anılır (Völundarkvidha, 2.).

9) "Go thou in no further,
Base wretch", the lady said;
"I fear the wrath of Othin,
For we are heathen people."
That unattractive lady,
Who drove me from her dwelling,
Curtly, like a wolf, declared she
Held elf-sacrifice within.

10) *Cup Marking*: Dünyanın birbirinden farklı birçok kültür alanlarında benzer şekillerde görülen ve kayalara işlenen bir bezeme figürü. Ortada yer alan insan eliyle yapılmış bir deliğin çevresine çizilen halkalardan ibarettir. Bir kayanın üstündeki birbirinden bağımsız bu figürlerin kanallarla birleştirildiği de olur.

11) "Þorvaldr enn Víðförli".

12) (Craigie: 1896)'nın *"Elves or Huldu Folks"* bölümünden.

KAYNAKLAR

1) J. Ayto, *Dictionary of English Etymology*, A & C Black Publishing, London 2005.

2) B. Bonnerjea, *A Dictionary of Superstititons and Mythology*, London 1927.

3) R. Cleasby, G. Vigfusson, *Icelandic English Dictionary*, Oxford University Press, London 1969.

4) W. A. Craigie, *Scandinavian Folklore*, Londra 1896.

5) H. R. Ellis, *Road to Hel*, Greenwood Press&Publishers, New York 1968.

6) English Etymological Dictionary - A Compilation <http://www.scribd.com/doc/23058081/English-Etymological-Dictionary>

7) R. T. Farrell, *Beowulf Swedes and Geats*, Viking Society For Northern Research, 1972.

8) A. S. Hoffman, *The Book Of Sagas*, London 1913.

9) A. Jakobsson, "Enabling Love: Dwarfs in Old Norse-Icelandic Romances", Islandica LIV.

10) R. Keyser, *The Religion of the Northmen*, New York 1854.

11) E. Kvideland, H. K. Sehmsdorf (ed.); *Scandinavian Folk Belief and Legend*, University of Minnesota Press, Minneapolis 1988.

12) J. A. Macculloch, *Eddic Mythology; Vol. II*, Boston 1930.

13) E. Partridge, *Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English*, Routledge, London 1966.

14) J. R. R. Tolkien., *Yüzüklerin Efendisi, Cilt: I-II-III*, Metis Yay., İstanbul 1998.

15) *Webster's New Collegiate Dictionary*, G.&C. Merriam Co. Publ., Massachusetts 1959.

16) M. W. Williams, *Social Scandinavia in the Viking Age*, The MacMillan C., 1920.

HAZİRAN SAYISI ÇIKTI!

www.ogretmendunyasi.org
ogdunyasi@gmail.com
Tel: 0312 229 43 25